

סימן ז : בדין קרקע הפקר לענין שביעית

א.

בשו"ת "משיב דבר" לנצי"ב זצ"ל (ח"ב סי' נ"ו ד"ה ומעתה נחפשה) העלה שבאדמת הפקר אין שביעית נוהגת. דבריו מבוססים על שיטת מרן הב"י שכתב שאף דאין קנין לעכו"ם להפקיע מתו"מ, מכל מקום יכול להפקיע משביעית דקרא כתיב "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ובספרא דרשו מזה "לכם ולא לאחרים" ופירשה הב"י דהיינו שעכו"ם שזרע בשדהו בא"י לא חל קדושת שביעית והיכא שנתמעט עכו"ם כמו כן נתמעט נמי הפקר כמו גבי חמץ דכתיב "לא יראה לך" - שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. ולפמשי"כ התוס' (פסחים, ד' ע"ב, ד"ה מדאורייתא) "בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטולם הוי הפקר ומותר מדאמרין אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה הרי היכי דממעטי אחרים וגבוה ממעטי נמי הפקר וכו"ו עכ"ל.

ב.

לכאורה יש להעיר ע"ז, דלפי"ז אין זה אלא לדעת התוס' דס"ל בענין חמץ דנתמעט ביטול וביטול הוא מטעם הפקר. אולם הן לא כן פרש"י שם, דלא פירש שביטול הוא מטעם הפקר אלא מקרא דרשין לה ממש"נ "תשביתו" ולא כתוב תבערו (רש"י שם). ומדאצטריך קרא מיוחד למעט, משמע דס"ל דהפקר לא נתמעט ממש"נ "לך". וכן כי הרמב"ן (בחי' ריש מס' פסחים) בין השאר באשר לפירושו התוס' שביטול הוא מטעם הפקר וז"ל: "...ועוד יש לי ספק בהפקר, לפי שהצריכו בגמ' תרי קראי לשלא כבשתו וחד לשכבשתו ואילו הפקר לא אתי מינייהו דכיון דלית ליה בעלים ולא דאחרים הוא אעפ"י שאינן שלך אינו בכלל היתר זה דאיהו מצי זכי ביה בנפשיה טפי וטפי מכשכבשתו", עכ"ל. וטעם לענין ביטול מבואר שם ברמב"ן בהמשך דבריו "שהביטול מועיל להוציא מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר שאינו ראוי לאוכלה". כלומר שאינו מדין הפקר כלל, אלא שביטול מוציא מתורת חמץ ומתורת אוכל בכלל, ע"כ לא נאסר. וכיוצא בזה מצינו בשיטת הרמב"ם בענין ביטול חמץ שכי וז"ל (פ"ב מחמץ ה"ב, ב, לפי הגירסא שלפנינו): "ומהי השבתה זו האמורה בתורה היא שיבטלו בלבו ויחשב אותו כעפר וישים בליבו שאין ברשותו חמץ כלל", עכ"ל. ולכאורה נראה שמטע"ז הוצרך רש"י לפרש שמקרא מיוחד ילפינן לה ואינו מטעם הפקר כהתוס', שזה כלול במיעוט "לא יראה לך". א"כ לענין שביעית אף לפי הב"י שנתמעט של עכו"ם ממש"נ "לכם" אין זה עדיין ממעט הפקר.

ג.

גם בא"ד שם מביא הרמב"ן מהירושי' והספרי דהפקר נתמעט ממש"נ "לך" - "לא יראה לך" - שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה בפלטיא - כשהפקירה קודם ביעורה". לפי"ז מסיק שם שישנם שלשה דרכי ביעור מן התורה - "הפקירו נמי יצא", לפי שיטת הירושי', דלא קרינן ביה "לך", ומ"מ לשון הגירסא שלא הזכיר בשום מקום לשון הפקר אלא ביטול, הוא כמש"כ מצד שאינו מחשיבו כחמץ, וכאוכל בכלל.

ועפ"י נראה שזוהי גם כוונת רש"י במה שהסמיק דין ביטול אקרא ואלשון "תשביתו" דביטול הוא ענין אחר. ולא מצד הפקר אתינן עלה. אבל לעולם גם לדידה ממש"נ "לא יראה לך" נתמעט הפקר. אלא שביטול אינו הפקר כלל שאין זה מפקיר אלא מבטלו מתורת אוכל, וזוהי כוונת הכתוב "תשביתו" לפי פרש"י.

ד.

ומ"מ טעמא בעי, משום מה באמת לא נזכר בגמרא דילן בשום מקום דהפקר נמי מהני מן התורה, ולא דוקא דרך ביטול, כדדייק הרמב"ן וכנ"ל, וילייע עוד בגירסא שהיתה לפני הכ"מ ברמב"ם שהו"ל לענין ביטול, וזה לשונה: ומה היא השבתה זו האמורה בתורה - שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטלו בלבו וכו'. ואם כי הכ"מ שם דחה גירסא זו (אחרי שו"ט ארוכה, עיי"ש) מפני שהוקשה לו הא דפריך בגמרא (דף ו' ע"ב) מה שהסביר רבא דברי רב שאומר הבודק צריך שיבטל, שזה מחמת שמא ימצא גלוסקא יפה, ופריך וכי משכח לה יבטלנה. והרי לפי גירסא זו, לחמץ ידוע לא מהני ביטול עכתי"ד. אולם הב"ח (סי' תל"א) הביא דעה זו שהיא ב"כלבו" בשם גאון שלחמץ ידוע ל"מ ביטול. ומוכח לה מהא דהקשו רבנן על ר' יהודא דס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה (פסחים כ"ז ע"ב) ולמד זאת בק"ו מנותר. ואמרו לו חכמים דק"ו זה סופו להקל שכן "אם לא מצא לו עצים לשרפו יהא יושב ובטל, והתורה אמרה תשביתו". ואי איתא שמועיל ביטול גם לחמץ ידוע, א"כ אמאי "יהא יושב ובטל" הרי בידו עכ"פ האפשרות לבטל החמץ עכתי"ד. והנה נראה פשוט שכל הדיון וסברא זו של הגאון אינה שייכת אלא לשיטה שביטול אינו הפקר, אלא ראייתו כעפר, דזהו חידוש התורה מדרשה דתשביתו. וי"ל שלא חידשה תורה זאת אלא בחמץ שאינו ידוע, כדהסביר הכ"מ הנ"ל שם בראשית דבריו, שמה"ת ישנן שתי צורות - האחת ע"י ביעור ממש, והשניה ע"י ביטול, ומסרן הכתוב לחכמים לקבוע היכן צריך ביעור והיכן מספיק ביטול, עיי"ש. וכל זה אינו שייך אלא לגבי ביטול שאינו הפקר. משא"כ כשמפקיר החמץ והופך להיות אינו שלו, משאמר שבחמץ שאינו שלו אינו עובר, דאין "לך", פשוט שזה גם בחמץ ידוע. א"כ קשה הוכחת הגאון הנ"ל ממש"נ "יהא יושב ובטל", דהרי גם לדידה תקשי, נהי דביטול מדין תשביתו שמחשבתו כעפר אינו יכול לעשות משום שבחמץ ידוע ל"א ביטול, אבל עכ"פ הרי בידו להפקירו. ומוכרח לכאורה לומר דלשיטת הגאון הפקר ל"מ כלל. (ואף שירושי' והספרי מוכח דמהני הפקר. י"ל דלדידה סוגיא דגמרא דילן שלא הזכירה הפקר כלל, פליגא). אך זה ודאי קשה לדייק מתוך סתימת לשון הגירסא דילן דלא ס"ל להא דירושי' והספרי. ומ"מ צ"ע.

והנראה בזה, דלשיטת רש"י, שכנ"ל מקרא ילפינן דניתן לקיים ה"תשביתו" ע"י ביטול, וזהו כנ"ל, לא שע"י הוא מוצא מרשותו, דלעולם נשאר הוא שלו, אלא שמושבת ע"י מחשבתו מתורת אוכל, ואפשרות זו קיימת בצד האפשרות הפשוטה לקיים ה"תשביתו" ע"י כילוי מן העולם (אם ע"י שריפה ואם ע"י פירור, למר כדאית ל"י וכו') וכמש"כ המאירי דלשון "תשביתו" משמע גם כילוי כלשון הכי "אשבייתה מאנוש זכרם", מעתה נשללת באמת דרך ההפקרה, שכן ע"י שמפקיר החמץ שכן אינו שלו, אינו מקיים ה"תשביתו" אלא עוקף המ"ע, היינו שע"י ההפקרה אין לו מה להשביט, ואין זה רצון התורה שקבעה בתור מ"ע להשביט במעשה, והיינו אם ע"י ביעור, ואם ע"י ביטול בלב. (ואם אמנם אם אין לו חמץ אין מחייבים

אותו לקנות חמץ כדי להשביתו, דכיון דכל עיקר התוכן להעבירו אם אין לו ל"ש שיהא בו חיוב, כמש"כ הר"ן בריש מכילתין עיי"ש ועיי" גם במנ"ח, אבל בפשטות הוא כנ"ל, מש"ל).

וא"כ אמנם נכון הדבר דגם הפקר מהני לכו"ע, וגם לשיטה דבחמץ ידוע ל"מ ביטול, ומ"מ אין זה דרך ראוי, **כי בזה מבטל הוא המ"ע המוטל עליו**, כל שיש לו חמץ. ע"כ א"ש הא דלא נזכר בגמרא אפשרות זו של הפקר החמץ, וע"כ שפיר מוכיח הגאון מהא דאמרו "יהא יושב ובטל" כשאין לו עצים, לדעת ר' יהודא, כי אפשרות זו, להפקיר החמץ, אעפ"י שהיא מועילה לסלק מעצמו האיסורים, אבל הרי זה כמבטל בידים המ"ע שישנה עליו. ועל כן במקרה שאין לו עצים, הרי הוא מתבטל בהכרח.

ה.

וסברא זו מצאנוה בדברי המקו"ח (הל' פסח, לסי' תל"א "דיני בדיקה וביטול") שדן שם ארוכות בגירסא שהיתה ברמב"ם לפני הכ"מ, שבחמץ ידוע חייב להסירו ורק בחמץ שאינו ידוע מקיים ההשבתה ע"י הביטול, והביא מה שהקשה הפר"ח על שיטה זו להוכיח שמהני ביטול גם בחמץ ידוע, וכ' לתרץ דכוונה אחרת לדברים. לא דלא מהני ביטול אלא לדעת ר' יהודא דילפינן מנותר שדין חמץ בשריפה הוא, שגם **אחר** הביטול חייב בשריפה, כמו בכל הני איה"י שנלמד בהם שדינם בשריפה, אעפ"י שהם בדין אינו שלו מצד איה"י, כגון כלאי הכרם, דמ"מ קרא כתיב "פן תוקדש" - תוקד אש. ואילו לרבנן דדין חמץ בפירור, פירור זה חייב שיעשה **טרם** הביטול דוקא, דלאחר ביטול "אין בו קיום מ"ע דתשביתו כיון שכבר ביטלו, לא קיים עליה בעשה דתשביתו, ומה"ט כתב הרמב"ם דמדאורייתא בעינן שריפה או פירור לחמץ ידוע **כדי לקיים מ"ע דתשביתו** דאם לא יפירונו רק יבטלו, נהי דלא יעבור אעשה דתשביתו, דנהי דהוי כאילו כתוב "לך" אצל תשביתו מג"ש, וזה אינו שלך, כמ"ש התוס' פסחים ד' ד"ה מדאורייתא, מ"מ הוי **כאילו לא קיים** המ"ע בחמץ שלו, כמו שמחוייב לקנות בגד של ד' כנפות להתחייב בציצית" (דברים אלה האחרונים מופלאים, כפי שהזכרנו לעיל מהמנ"ח וכנראה היא ט"ס) עכ"ל.

הנה מבאר שאלביא דאמת אין כאן מחלוקת כלל בין הראשונים, דלכו"ע מהני ביטול גם לחמץ ידוע, אלא שבזה לא ייחשב כקיים המ"ע ד"תשביתו", והוא כנ"ל דהמ"ע דתשביתו היינו שיקימו בחמץ **שלו** ואילו כשהופכו להיות חמץ שאינו שלו, הרי"ז "כאילו לא קיים המ"ע בחמץ שלו" וע"כ זהו שאומר הרמב"ם שיש להסיר החמץ הידוע, שהוא כדי שיקיים המ"ע דתשביתו בחמץ שלו.

ו.

אמנם דבריו ביישוב הרמב"ם, וכן ביישוב שיטת הגאון, נראים תמוהים וצ"ע. כי נראה שבדבריו מעורבות שתי השיטות השונות - זו של רש"י והרמב"ם, וזו של התוס', ביחד. שהרי אם הלימוד לביטול הוא ממש"י "תשביתו" שהוראתו ביטול כדברי רש"י וכל שכן הרמב"ם, הרי אי אפשר כלל לומר שע"י ביטול החמץ אינו מקיים המ"ע דתשביתו, שהרי לדבריהם זהו הלשון "תשביתו", וזהו בדיוק שחייבה תורה - לבטל, וא"כ איך ניתן לומר שמשו"ה כתב הרמב"ם שחייב להסיר החמץ הידוע דזה צריך להיות דוקא טרם הביטול, משום דע"י הביטול **לא יוכל** שוב לקיים התשביתו ע"י פירור, הרי **כבר קיים** שפיר המ"ע דתשביתו ע"י ביטול עצמו.

ולא זו בלבד, שלא ניתן ככה לפרש הרמב"ם בגירסא זו, אלא שגם דברי הגאון אינם ניתנים ליישוב בדרך זו, דמדמהוכיח שיטתו כמובא בכלבו וכנ"ל, מהא דאמרו חכמים לר"י שאם אין לו עצים יהא יושב ובטל, והרי בידו לבטל, זה א"א ליישב אלא לפי שיטת רש"י דהתשביתו קיים טרם זמן איסורו דאז קיימת לפניו דרך ביטול, ואילו לתוס' מ"ע דתשביתו, אינה קיימת כלל, אלא אחר זמן איסורו, ושם הוא שנחלקו ר"י ורבנן, כמבואר בדברי התוס' בסוגיות אלו, ואז הרי **אינה** קיימת לפניו דרך ביטול כלל ועל כרחך דהגאון מפרש כשיטת רש"י, ואינו מדין הפקר כלל, אלא ממש"י בתורה תשביתו. א"כ א"א לפרש גם בשיטה זו, שמשו"כ אם יפורר אחר הביטול לא יקיים התשביתו שהרי כבר קיים בעצם הביטול התשביתו.

ז.

ואם שאול ישאל השואל על דבריו, שכבר מעורבים הדברים, דהר"ן הוא בראש דבריו המקור לדין ביטול ממש"י "תשביתו" כרש"י, או כדרשת הספרי ממש"י "לא יראה לך" - בטל בלבד, הרי שלמד מן הכתוב דין ביטול, ואילו בהמשך דבריו כ' שנראה שביטול הוא מדין הפקר (ומוכח לה מסופי תאנים עיי"ש) והמשך דבריו עפ"י הסבר הרמב"ן שהפקר כגון זה שהוא בלבד, ואף לא לשון הפקר כלל, ואין זה נחשב כהפקר בעלמא, וכל עיקר שזה מועיל הוא משום שבעצם כל חיובו בב"י וביי חידוש הוא. כדאמרין בגמרא שני דברים אינם ברשותו וכו', ואין זה אלא אם רוצה הוא להחזיק החמץ אבל גילוי מילתא שאינו רוצה סגי, עכ"ל אך באמת דבריו מתבארים ג"כ ע"פ מש"כ לעיל. דהנה לכאורה אין דבריו מובנים כלל: חדא, **דלמה** לו כלל הענין של הפקר, ואמאי לא סגי במה שהכתוב אומר בפירוש "תשביתו" שפירושו בטל בלבד כמש"כ רש"י, וכמו שנראה ברמב"ם והרמב"ן הנ"ל, שדרשה זו אינה רצונה הפקר. ותו אם אכן הפירוש של הביטול "כעפרא דארעא" פירושו הפקר, א"כ למ"ל לקרא ללמדנו דין זה, שהרי פשוט שאם אינו רוצה לא תחייבהו התורה בע"כ שיזכה בחמץ ויתחייב בב"י וביי. ולשון הרמב"ן שהביא סברא זו לא ביססה בדרשת הכתובים אלא בסברא בעלמא, עיי"ש היטב בדבריו.

ח.

וני בברור כוונתו, דאמנם הוא מפרש שמדרשת הכתובים "בטל בלבד" אנו לומדים שהכוונה היא להפקירו בלבד, שבא ע"י שמבטלו בלבד (כי לא **מסתבר** לו עפ"י שגם מוכח מהגמרא וכנ"ל, שביטולו מתורת אוכל, הוא כוונת התורה). אלא שהפקר בפיו, הפקר מעליא, שהוא מועיל תמיד בהפקר, **ענינו** קיום המ"ע "דתשביתו" דכיון דהפקר בפה חל **מיד** עם האמירה, ועיי"ז הוא לאמיתו של דבר **מבטל** המ"ע, כי הפקר זה לא מכח הדין המיוחד הוא שלזה בא הכתוב, אלא הוא מדין הכללי, שעיי"ז **אין לו** חמץ, ולזה לא היה צריך קרא לאשמעינן דמהני, דפשוט דמי שאין לו חמץ אינו יכול לעבור בכלום. אלא ע"כ כל עיקר הכתוב בא להשמיענו שההפקר צריך שיהי בצורה **מיוחדת**. היינו בלשון **ביטול בלבד**, שכל עיקר אינו חל, אלא ברגע **אחרון**

שהוא שלו, **טרם** שנעשה מכח דין התורה של איה"נ. דאז עיי"ז הוא **מקיים** התשבתו שהוא **שלו**, וברגע זה חלה ההשבתה, שהיא ההפקר **מכוחו שלו**, ולא רק מכוח **התורה**.

ולפי"ז, לשיטת הר"ן הוא בגדר "ארכביה אתרי ריכשי", שמועיל אמנם מדין הפקר, ומ"מ יש בזה משום קיום המצוה לתשבתו, מה שאינו מתקיים ע"י הפקר רגיל. וגם לדבריו מיושב מה שבגמרא לא נזכר כלל דרך ההפקר הפשוטה, שהיא לדעת התוס' המכוון במ"ש "ביטול", דזה לשיטתו, כמו לשיטת רש"י והרמב"ם, בעצם ביטול התשבתו ולא קיומו.

ומכוח פירוש זה, דוחה הר"ן שיטת הגאון, שבחמץ ידוע ל"מ ביטול, כמבואר בדבריו במפורש. שכיוון שתוכן הביטול הוא לדעתו **הפקר**, אלא שחלותו כרוך בדין המיוחד של חלותו, **ברגע** שצריך לחול איסור ההנאה המוציאו מרשותו, כיוון שמ"מ דין הפקר עליו, לא יתכן לומר שבחמץ ידוע לא יחול, שהרי חלותו בעודו שלו, ופשוט שמועיל ההפקר. כיוון שאז הרי זה הופך להיות דבשב"ל **הגלויים** לכל אדם (עי' במרדכי שם).

ט.

תבנא לדינא דהפקר בחמץ מהני לדעת כו"ע, ואין בזה חולק, ויסוד הלכה זו הוא נלמד ממש"נ "לא יראה לך" - כשם שהוא ממעט של עכו"ם, כן הוא ממעט של הפקר. וא"כ דברי הנצי"ב זצ"ל, שלדעת מרן הב"י, שמש"נ "והיתה שבת הארץ לכם לאוכלה", בא למעט עכו"ם מקדושת שביעית, כן זה ממעט אדמת הפקר, מוסכמים הם לכל השיטות. אלא שיש לדון דיון נוסף, אם דרשה זו מתיחסת רק לקדושת **הפרי**, שבשל נכרי אין חלה קדושת שביעית, או שזה כולל גם הפקעת הקדושה **מהקרקע** עצמה, כל שאינה ברשות ישראל, עי' מש"כ בזה בס' "ארץ חמדה" (מהדורא בי עמי רכ"ג).¹

סימן ח : הבאת העומר בשביעית

א.

בירושלמי (שקלים פ"ד א'): תמן תנינן ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קציר העומר שהוא מצוה. מאן תנא שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ר' ישמעאל היא. א"ר יוסה דברי הכל היא - לא מצאו בסוריא מביאין אותן מספיחין שבא"י. ההן עומר מהו שיזרע בתחילה (האי עומר), אם אין שם ספיחים מהו שיזרע לצרכו לכתחלה בשביעית, קה"ע). רב חייא בר אדא בעי קומי רבי מנא לא נמצא כקומץ על השיריים שאינם נאכלים. א"ל נעשה כחמשה דברים שהן באים בטומאה ואין נאכלין בטומאה. עכ"ל הירוש'. ובשירי קרבן שם תמה וז"ל: ותימא תפ"ל דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל, וכאן שאינו מותר לישראל משום שביעית אף לגבוה אסור וכו'. עיי"ש.

ב.

והנה יש לחקור בדין "ממשקה ישראל" - מן המותר לישראל, מהו האיסור? האם גורם האיסור למזבח הוא עצם הדבר שהוא אסור לישראל, שאין להקריב למזבח מה שהוא אסור לישראל עצמו, או שהוא מגדר הוכחה, שאותם דברים שאסרה תורה לישראל הם גם באיסור הקרבה למזבח. ונפ"מ במקום שגילתה תורה באיסור מסוים שאין בו איסור למזבח, אם יהיה בדבר איסור נוסף לישראל, אם יהא בו דין ממשקה ישראל או לא, שאם נאמר שהאיסור לישראל הוא הגורם איסור למזבח נראה שבכה"ג שממילא הוא אסור לישראל ואפ"ה גילתה תורה שאינו אסור למזבח מה לי חד איסור לישראל, מה לי תרי איסורי. משא"כ אם נאמר שהוא מגדר הוכחה, א"כ אם אמנם איסור אחד הוא מותר לגבוה, לגבי האיסור השני דין ממשקה ישראל כדקאי קאי, ואסור הוא גם למזבח.

ועי' בתוס' מנחות פ"ד. (ד"ה שומרי) שהקשו במ"ש שומרי ספיחים בשביעית נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, לדעת ר"ע דס"ל שספיחים אסורים בשביעית מה"ת איך אפשר להביא העומר מספיחים, והרי אינם "ממשקה ישראל", ותירצו וז"ל: לאו פירכא היא דבשאר שנים נמי לאו ממשקה ישראל הוא ושריא רחמנא. דאמרינן בפ"ק (דף ה'): משום דמצוותה בכך שאני, בשביעית נמי לרי"ע הרי מצוותה בכך, עכ"ל.

ולכאורה קשה דלעיל שם (דף ה'): בעי למימר דס"ל לרי"ע חדש אסור בחו"ל. ובפנ"י בקו"א לקידושין בדיני חדש כתוב (בדרך הראשון) עפ"מ דמשמע בסוגיא דמנחות פ"ד. לר' יוסי ב"ר יהודא דס"ל עומר בא מחו"ל משום דס"ל חדש בחו"ל דאורייתא "וכיון דאורייתא הוא, אקרובי נמי מקריביס", דהא בהא תליא, ומאן דס"ל חדש אסור בחו"ל בהכרח דס"ל נמי כר"י בר"י - עומר נמי בא מחו"ל. א"כ תקשי אי איתא דס"ל לרי"ע חדש אסור בחו"ל, הרי אפשר להביא העומר ג"כ מחו"ל. ומה תירצו בתוס' שביעית מצוותה בכך, שהוא לכאורה מפני שמוכרח להביא העומר מן הספיחים, הרי אפשר להביא מחו"ל, וא"כ אין מצוותו בכך להביא דווקא מן הספיחים.

ולזאת נ' לכאורה כוונת תירוץ התוס' במש"כ שמצוותו בכך, היינו שמאחר שממילא כל הבאת עומר אינה ממשקה ישראל, שהרי לפני העומר אסורה התבואה לישראל, א"כ ע"כ בעומר אין איסור ממשקה ישראל, וממילא לא איכפת לן גם אם בשביעית יש בו איסור נוסף לישראל, כי מאי נפ"מ אם יש בו איסור אחד לישראל או תרי איסורי.

ומוכח מזה שהתוס' נוקטים כצד א' של חקירתנו הנ"ל שאיסור "ממשקה ישראל" הוא לא מגדר הוכחה, אלא האיסור לישראל הוא הגורם לאיסור הקרבה למזבח, ואשר ע"כ בעומר לא יתכן שיהא איסורו לישראל גורם איסור למזבח, כיון דכל עיקר העומר בא ממה שאסור לישראל, ממילא לא איכפת לן גם אם לישראל איסור נוסף.

¹ עו"ר ארץ חמדה מהדו"ב עמ' קא ואילך.